

ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS ЯК БАЗИСУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ІНКЛЮЗИВНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ

Драгунцов Борис Борисович,
аспірант кафедри спеціальної та інклюзивної освіти
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
Draguntsovb@gmail.com

Науковий керівник:
Слозанська Ганна Іванівна
доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри
кафедри спеціальної та інклюзивної освіти
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

У той час як система освіти все ще часто фокусується на жорстких навичках (Hard Skills), ігноруючи адаптивність, лідерство, асертивність тощо – так звані м'які навички (Soft Skills), саме останні є визначальними в інклюзивному середовищі, полегшуючи чи, навпаки, ускладнюючи соціалізаційні процеси особистості. Соціальна та підприємницька компетентності взаємопов'язані, оскільки забезпечують успішну адаптацію, ефективну професійну діяльність індивіда та його здатність реалізовувати бізнес-ідеї. Тоді як соціальна компетентність включає емоційний інтелект, комунікацію та співпрацю, підприємницька виводить на перший план ініціативність, фінансову грамотність та готовність до виправданого ризику.

Підприємницьку компетентність, опираючись на визначення EntreComp, можемо розглядати як «наскрізну компетентність, яка пронизує різні сторони життєдіяльності людини, передбачає її особистісний та професійний розвиток, активну громадянську позицію, включення в трудову діяльність, а також професійну самореалізацію через заснування підприємств культурного, соціального чи комерційного характеру» [1, с. 6].

Жорсткі навички, як правило, є більш конкретними та легше піддаються вимірюванню й оцінюванню. З іншого боку, м'які навички – це трансверсальні (наскрізні) навички, які змінюються відповідно до прожитого досвіду та взаємодії з іншими людьми [2]. Зауважимо, що термін «трансверсальні навички» є дуже влучним в інклюзивному контексті нашого дослідження, оскільки підкреслює, що ці вміння пронизують різні аспекти життя людини, а не лише її професійну діяльність. За визначенням Інституту управління проектами (Project Management Institute – PMI) – це міжособистісні навички, також відомі як поведінкові компетенції, що включають такі здібності як: навички

комунікації, емоційний інтелект, вирішення конфліктів, ведення переговорів, вплив, формування команди та фасилітація групових процесів [3, с. 274].

До м'яких навичок, над якими слід працювати в процесі формування підприємницької компетентності, відносимо:

- здатність до ризику;
- орієнтацію на результат;
- комунікацію;
- командну роботу;
- креативність;
- логічне та критичне мислення;
- вирішення проблем;
- прийняття рішень;
- проактивність;
- критичне бачення та організованість.

Усі ці навички є частиною професійного профілю будь-якого фахівця, водночас ефективність освітніх програм, спрямованих на розвиток і вдосконалення м'яких навичок, зазвичай важко виміряти, через що спостерігається певне небажання відповідальних інституцій інвестувати в таке навчання, хоча важливість їхньої присутності у професійній підготовці є очевидною. Серед інших перешкод, які заважають формуванню м'яких навичок у навчальному процесі – вимоги навчальної програми дисципліни, орієнтація навчального матеріалу на засвоєння визначеної сукупності знань із навчального предмету, обмежений час академічної пари, особистісні риси викладача тощо [4, с. 141].

Усе ще поширене розмежування між жорсткі та м'якими навичками набуває особливого значення в контексті інклюзивного освітнього простору. Тоді як жорсткі навички часто потребують адаптації інструментарію під потреби здобувачів з особливими освітніми потребами, то м'які виступають універсальним адаптивним механізмом. Наприклад, розвиток емоційного інтелекту та комунікабельності формує в індивіда вміння долати комунікативні бар'єри, перетворюючи інклюзивний простір на простір соціальної взаємодії та навчання.

Найбільш релевантною стратегією формування підприємницької компетентності в осіб з особливими освітніми потребами є ефектуальна, запропонована С. Сарасваті (S. Sarasvathy). На відміну від жорсткого каузального планування, ефектуальний підхід базується на роботі з наявними ресурсами. Для студентів з особливими освітніми потребами це означає переорієнтацію від намагання відповідати загальним суспільним стандартам до увиразнення власних унікальних особливостей та розвитку мережі підтримки, що і є базисом м'яких навичок у підприємництві. Таким чином, в умовах невизначеності, яка часто супроводжує інклюзивне середовище, неможливо все спрогнозувати (каузальність), але можна контролювати ситуацію через власні дії та доступні ресурси (ефектуалізація) [5].

Підприємницька компетентність з ефектуальної перспективи передбачає вміння ідентифікувати можливості, виходячи з наявних ресурсів, приймати інвестиційні рішення, враховуючи припустимі ризики, використовувати непередбачувані обставини собі на користь, встановлювати стратегічні відносини із зацікавленими сторонами. В інклюзивному просторі ці принципи можна адаптувати до розуміння наявних ресурсів і вміння їх використовувати; готовності до прийнятного ризику, коли студент пробує щось нове, знаючи, що помилка не є катастрофічною; розуміння, що будь-які труднощі взаємодії у групі можуть розглядатись як навчальний кейс для розвитку емпатії; створення партнерської мережі підтримки (тьютори, одногрупники, громада).

Таким чином, формування м'яких навичок в інклюзивному просторі створює базис для підприємницької компетентності, перетворюючи здатність особистості до адаптації та емпатії на реальний інструмент подолання бар'єрів різного роду.

Список використаних джерел:

1. Bacigalupo, M., Kampylis, P., Punie, Y., Van den Brande, G. EntreComp: The Entrepreneurship Competence Framework. Luxembourg: Publication Office of the European Union, 2016. 41 p.
2. Novaes A.L. Development of Soft Skills in Entrepreneurship Education: an Approach Based on Experiential Learning Theory. Revista de Gestão Social e Ambiental. 2024. Vol.18. №10. P.1–16.
3. Project Management Institute. A guide to the project management body of knowledge (PMBOK guide). Fifth edition. Newtown Square, PA: Author. 2013.
4. Коляда Н., Кравченко О. Практичний досвід формування «soft-skills» в умовах закладу вищої освіти. Актуальні питання гуманітарних наук. 2020. Вип 27. Т. 3. С. 137–145.
5. Sarasvathy S.D. Causation and Effectuation: Toward a Theoretical Shift from Economic Inevitability to Entrepreneurial Contingency. Academy of Management. The Academy of Management Review. 2001. № 26. P. 243–263.